

*„Ha a kulturélet dús tenyészet, úgy az iskolák ennek termő talaja,
a melyből szál és törzs és lomb és virág felnőnek”.*
(Geduly Henrik)

FEJEZETEK ISKOLÁNK DÍSZTERMÉNEK TÖRTÉNETÉBŐL

Alpár Ignác terveinek, valamint Barzó Mihály és Vojtovits Bertalan építőmesterek kivitelezésének köszönhetően a város 1892-ben egy díszes épülettel, az evangélikus egyház pedig egy modern iskolával gazdagodott. Joggal állapították meg, hogy a palotaszerű épület „díszes és célszerűen beosztott tantermeivel hirdeti és dicsőíti az ág. hitv. ev. nemes egyház hitbuzgóságát és áldozatkészségét”.ⁱ Geduly Henrik is elismerő szavakkal mutatta be várostörténeti monográfiájában: „A központi népiskola palotaszerű arányokban készült épülete pedig bármely boulevard diszét emelné s nemcsak mint városunk egyik legszebb, legmonumentálisabb épülete érdemel különös említést, nemcsak berendezésének szakszerű voltánál és kényelménél fogva ritkítja párját, de mint elemi iskolai épület kivitelénél fogva bátran mondható párját ritkító, díszes iskolának”.ⁱⁱ Különösen figyelemre méltó díszterme, amely „elemi iskoláknál szokatlan díszítettségű”.ⁱⁱⁱ

A díszterem 1892. szeptember 17-én telt meg először vendégekkel és élt át ünnepi pillanatokot. Az iskola avatási ünnepségét Zelenka Pál és Baltik Frigyes evangélikus püspökök, valamint a társadalmi előkelőségek sora is megtisztelte. A komoly pillanatokot követően a vendégsereg Benczi Gyula és zenekarának muzsikájában gyönyörködött, majd táncmulatsággal zárta a napot.

A város társadalma együtt örvendezett az egyházzal az új iskolaépületnek, amely akkoriban méreténél fogva is kiemelkedett a többi épület közül. A kiváló díszítettségű nagytermét így nemcsak a tanulóifjúság, hanem a város is igénybe vette, az hamarosan farsangi és egyéb alkalmi bálók színhelyéül is szolgált. Az egyház vezetőinek nagy megkönnyebbülésére ezek a zajos mulatságok a Korona szálló megépülte után (1895) már nagyrészt elkerülték a dísztermüket. Az onnantól kezdve a saját tanulóifjúságuk, vagyis a központi elemi iskola tanulóinak az igényeit szolgált. Itt voltak számukra az évfárá vizsgák, előadások, valamint megemlékezések a hazafias (március 15.) és az egyházi ünnepekről. Kiemelt ünnepnek számított a reformáció emléknappja, amelyet általában az egyházközösség iskoláinak, intézményeinek és egyesületeinek a bevonásával ünnepeltek meg. A díszteremben tartottak előadásokat, gyermek-istentiszteleteket, vallásos esteket.

A tanulókból szerveződött a Vöröskereszt Egylet, amely 1932-ben színielőadást, 1937-ben a szegények felruházására színdarabbal egybekötött mesedélután, 1941-ben pedig műsoros délutánt rendezett. Szintén helyi tanulókból verbuválódott a 981. sz. Kovács István cserkészcsapat, amelynek apródjai itt tettek fogadalmat, s tartották táborzárá ünnepüket. Már e csapat előtt is jártak cserkészek a teremben, amikor 1925. március 15-én az Erzsébet hadiárva-ház Erzsébet királynéről elnevezett leánycserkészei műsoros délutánnal emlékeztek a nemzeti ünnepre.

Egy időben oktatási célokra az iskola tantermeit a Polgári Leányiskola, a Kereskedő Tanonciskola és az Evangélikus Leánygimnázium tanárai és tanulói is igénybe vették, így ők is a díszteremben tartották megemlékezéseiket, évfárá vizsgáikat és ünnepségeiket. Különösen az Evangélikus Leánygimnázium életében volt nevezetes hely e nagyterem, hiszen itt vette kezdetét története az 1917. szeptember 10-i tanévnyitó ünnepséggel. Az iskola alapításával Geduly Henrik a reformáció 400. évfordulóját is emlékezetessé tette. A tanári kar és a tanulók e teremben búcsúztatták 1933 júniusában szeretett igazgatójukat, Adorján Ferencet is nyugalomba vonulása alkalmából.

Az 1918-ban alapított Városi Felső Kereskedelmi Iskola díszterem hiányában mindig albérletre kényszerült ünnepségei méltó lebonyolításához, így ünnepeltek itt 1934 márciusában.

Természetes, hogy az iskolát fenntartó evangélikus egyházközség is rendszeresen igénybe vette a Főgimnázium nagyterme mellett az elemi iskola dísztermét is. A teljesség igénye nélkül: tartottak itt előadásokat, evangelizációkat, istentiszteleteket, finn ünnepséget és megemlékezést Károli bibliafordításának 350. évfordulója alkalmából.

A Tiszavidéki Evangélikus Egyházmegyének elsősorban a tanítóegyesülete használta a dísztermet. A templomépítő ősök emlékét is idézték az 1936. október 26-án tartott díszközgyűlésükön, amelynek keretében leleplezték Pazár István, Székfy Gyula, Ruhmann Andor, Kézdi István és Fazekas János tanítók arcképeit. 1939-ben konferenciát rendeztek, amelynek központi gondolata az egyházi iskola evangélikus jellegének kérdése volt. 1940-ben az egyházmegye presbitereinek szerveztek konferenciát „a hitvalló egyház” témájának bemutatásával. 1941-ben az évi rendes közgyűlésüknek adott helyet.

A Tiszai Evangélikus Egyházkerület – a nyíregyházi evangélikus gyülekezet négy lelkésze is betöltötte a püspöki hivatalát – is élt a központi elemi iskola dísztermének használatával. 1923-ban az egyházkerület újonnan megválasztott felügyelőjének, dr. Zelenka Lajos kúriai bíró, törvényszéki elnök templomi beiktatását követően, itt köszöntötte őt az ünneplő közönség nevében Geduly Henrik püspök. A Tiszai Evangélikus Egyházkerület 1928-ban a templomban tartott közgyűlésen köszöntötte püspökét 40 éves lelkészi szolgálata alkalmából, aki ekkor a legfelsőbb kormányzói elismerést jelképező koronás aranyérmét is átvette. Ezt követően a püspök az elemi iskola dísztermében fogadta a nyíregyházi egyházak, hatóságok, iskolák és egyesületek tisztelgő üdvözlését. Szintén Geduly köszöntésére gyűltek össze az emberek 1936. május 15-én, aki ekkor ülte 25 éves püspöki jubileumát. A fáklás szerenádöt követően a díszteremben az Evangélikus Nőegylet jóvoltából terített asztalok fogadták a vendégeket. Pár hónappal később ugyanerre a teremre már komor gyász borult, ugyanis itt ravatalozták fel az 1937. február 18-án elhunyt Geduly Henriket. Az elhunyt koporsója mellett az egyház presbitériumának legfiatalabb tagjai, a tanárok, tanítók és cserkészek álltak őrséget. Innen kísérték át a templomba, majd onnan az Északi temetőbe.

A Nőegylet és a Leányegylet programjainak is gyakran szolgált színhelyül. Az 1928-ban alapított Evangélikus Nőegylet a jótékonykodásban is élen járt. Rendszeresek voltak karácsonyfa ünnepélyeik, amikor a szegényeket istápolták. Vásárokat is rendeztek, amelyeknek bevételét szintén jótékony célra fordították. Bibliaórákat, vallásos estéket is tartottak. 1934. november 15-én egy ilyen estnek volt a vendége Túróczy Zoltán, akkor még győri lelkész. Az 1943-ban tartott irodalmi estjükön pedig dr. Hankiss János kultusz államtitkár előadását hallgathatták az érdeklődők.

Nagyon aktív tevékenységet végzett az 1930-as években és az 1940-es évek elején az elsősorban ifjakat tömörítő Luther Márton Kör. Ez később az országos Evangélikus Keresztyén Ifjúsági Egyesülethez csatlakozott. Az 1942. március 15-én tartott hazafias ünnepélyükön Bertalan Kálmán országgyűlési képviselő mondott megnyitót.

A központi elemi iskola dísztermében több országos egyházi egyesület, szövetség is rendezett konferenciát, közgyűlést, előadást. Ezek: Bethánia-egylet, Magyarhoni Ágostai Hitvallású Evangélikus Misszióegyesület, Keresztény Szövetségek Világuniója, Magyar Vasutas Misszió, Üdvhadsereg, Országos Luther Szövetség, Magyarországi Evangélikus Külmisziói Egyesület.

Az evangélikus egyházközség nyitottságot mutatott más felekezetek, különösen az unitáriusok irányába is. Dr. Csiki Gábor budapesti unitárius misziói lelkész 1932-ben egy alkalommal, Józán Miklós budapesti unitárius püspöki vikárius 1933-ban két alkalommal tartott a díszteremben úrvacsoraosztással istentiszteletet.

A város 1924 szeptemberében ünnepelte az örökválsági szerződés megkötésének 100. évfordulóját. Ebből az alkalomból nagyszabású mezőgazdasági, ipari és kulturális kiállításokat és vásárt rendeztek.

Számíthattak az evangélikus központi elemi iskolára is, amelynek dísztermében a városi történelmi csoport nyert elhelyezést. Nyíregyháza város múltjára vonatkozó emlékeket, bútorokat, zászlókat, festményeket, kéziratok tömegét állították ki.

A második világháború végéig tartó időszakból meg kell még említeni a díszteremben tartott színi előadásokat is. Az evangélikus templom felszentelésének 150. évfordulója alkalmából rendezett evangélikus hét nyitónapján, 1936. október 25-én az iskolák növendékei bemutatták az Üzennek az ünnepek című liturgikus ünnepi játékot. A már említett Luther Márton Kör tagjai 1941-ben több alkalommal is előadták a díszteremben Solymár János lelkész-elnökük Péter apostol című négyfelvonásos bibliai színdarabját. 1942. március 31-től egy héten át a nyíregyházi középiskolák evangélikus ifjúsága és a Keresztyén Ifjúsági Egyesület tagjai bemutatták a Márk passiót. 1943 júniusában előadásokat tartottak a városban tartózkodó honvédsébesültek szórakoztatására.

A második világháború után a népművelés és ismeretterjesztés szolgálatába állították a dísztermet. Ez átalakításokkal is járt. A közönség egyre nagyobb létszáma miatt 1947-ben az egyháztanács a központi iskola dísztermének színpadát a szomszédos tanterembe besüllyesztve átépítette.

1948-ban miniszteri államosító bizottság jelent meg az iskolában, hogy döntsön az iskola és tartozékai állami tulajdonba vételéről. Határozatuk szerint „a díszterem, valamint a tanácsterem és az egyházi és gondnoki hivatalt képező négy helyiség továbbra is a nyíregyházi evangélikus egyház tulajdonában marad, azzal a kikötéssel, hogy a dísztermet iskolai használatra (ünnepek stb.) az egyház köteles esetenként átengedni”.^{iv} A vegyes használat konfliktusokkal járt, ugyanis az államosító hatalom nehezményezte, hogy a téli időszakban a díszteremben istentiszteleteket, imaórákat tartottak. Az épület államosítását követően megmaradt iskolai jellege és 4. sz. Általános Iskolaként íródott tovább a története.

A díszteremből elmaradtak az egyházi, vallási rendezvények, megemlékezések, helyettük az új ideológia szellemében fogant ünnepeket rendeztek, majd hamarosan az éneké lett a főszerep. 1958-ban indították az első zenei tagozatos osztályokat, 1965–66-ben már mind a nyolc évfolyamon volt egy-egy zenei tanulócsoporthoz. Eleinte egy tantermet rendeztek be a hangversenyek színhelyéül, majd a dísztermet alakították át hangversenyteremmé. Innen indult el a világhírnév felé a ma már Kossuth-díjas, Nemzet Művésze Szabó Dénes vezetésével az 1986-tól Cantemus nevet viselő énekkara, és az ugyanebben az évben alakult Pro Musica leánykara.

1996-ban megalakult az Evangélikus Általános Iskola, amely szeptember 1-jén az Evangélikus Nagytemplomban tartotta tanévnnyitó ünnepségét. Azonban az iskola tanárai és diákjai ekkor még albrétbe kényszerültek, hiszen a Kodály Zoltán Általános Iskolát csak 2001 nyarán költöztették át a Vay Ádám körúti új épületbe. Ekkor vehették birtokukba a régi épületüket, ahol 2011 óta Túróczy Zoltán nevének égisze alatt folytatják oktató-nevelő munkájukat és használják a dísztermet, amely most megújulva és megszépülve töltheti be nemes feladatát.

Ilyés Gábor

ⁱ Nyírvidék, 1892. 06. 26. 5.

ⁱⁱ Geduly Henrik: Nyíregyháza az ezredik évben. Nyh., 1896. 165–166.

ⁱⁱⁱ Rosch Gábor: Alpár Ignác építésze. Enciklopédia Kiadó, 2005. 111.

^{iv} 100 éves az iskolánk (1892–1992). Szerk.: Margócsy József, Alexa László. H.n., é.n. 30.